

## KENTLEŞME ŞÛRASI SONUÇ BİLDİRGESİ

(7 Mayıs 2009 - Ankara)

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı yerleşme-şehircileşme, yapılaşma, planlama-uygulama, altyapı, imar ve afetlere hazırlık konularında mevcut yasalarla sahip olduğu sorumluluk, kurumsal deneyim ve bilinçle, kamu hizmetlerinde ülkemizin ve kentlerimizin imarına yönelik çalışmalarına devam etmektedir.

2008 itibari ile Dünya nüfusunun yarısı ve Türkiye nüfusunun üçte ikisi kentlerde yaşamaktadır. 1950'li yıllardan itibaren başlayan hızlı kentleşme sürecinde, Türkiye Kentleri fiziki bir büyümenin yanı sıra, beraberinde getirdiği sosyal, ekonomik, çevresel ve kültürel boyutlarda önemli gündem maddeleri ile karşı karşıyadır.

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından başlatılan, "Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı Hazırlama Projesi (KENTGES)" başta olmak üzere, ilgili kurum ve kuruluşların çalışmalarına temel teşkil etmesi amacıyla 27 Mayıs 2008 tarihinde hazırlık toplantıları ile başlatılan Kentleşme Şûrası, 04 - 07 Mayıs 2009 tarihlerinde düzenlenen Genel Kurul çalışmaları ile tamamlanmıştır. Şûra'da komisyonlar tarafından hazırlanan raporlar müzakere edilerek onaylanmıştır.

Hedef; Ülkemizin kentsel gelişme dinamiklerini sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde değerlendirmek ve yaşanabilir yerleşmelere ulaşmak için akılcı stratejilerle somut eylemlerden oluşan bir program oluşturmaktır.

Şûra komisyonları;

- Planlama Sistemi ve Kurumsal Yapılanma,
- Kentsel Teknik Altyapı ve Ulaşım,
- Kentsel Dönüşüm, Konut ve Arsa Politikaları,
- Afetlere Hazırlık ve Kentsel Risk Yönetimi,
- Kentsel Miras, Mekân Kalitesi ve Kentsel Tasarım,
- İklim Değişikliği, Doğal Kaynaklar, Ekolojik Denge ve Enerji Verimliliği,
- Kentsel Yoksulluk, Göç ve Sosyal Politikalar,
- Bölgesel Eşitsizlik, Yerel Kalkınma ve Rekabet Edebilir Kentler,
- Kentlilik Bilinci, Kültür ve Eğitim,
- Yerel Yönetimler, Katılımcılık ve Kentsel Yönetim

olarak 10 başlıkta belirlenmiştir.

Toplam 151 kurum ve kuruluştan katılan 296 üye, sorun, strateji ve eylemleri kapsayan tabloları hazırlamışlardır.

Ankara'da 356 üyenin katılımıyla toplanan Kentleşme Şûrası Genel Kurulunda kabul edilen raporlarda yer alan tespit ve önerilerden aşağıda özetlenen hususların Şûra Sonuç Bildirgesinde yer almasına karar verilmiştir:

Türkiye'de mekânsal planlama alanında bütüncül bir bakış açısının geliştirilmesinin gerekli olduğu belirlenmiştir. Mevcut durumdaki çok parçalı kurumsal yapının ve dağınık planlama yetkilerinin birlikte ele alınması ve çerçeve bir kanun ile yeni bir planlama yaklaşımı ve planlama sisteminin geliştirilmesi gerekmektedir.

Yeni planlama yaklaşımı; katılımcı, müzakereci, dinamik ve disiplinler arası gerçekleştirilen ve planı yalnızca fiziksel müdahaleye odaklanan nihai bir belge olarak değil, doğal ve kültürel değerlerin korunması ile sosyo-ekonomik gelişme için araçları ortaya koyan, birleştirici ve devamlılığı olan, stratejik amaç ve hedefleri içeren, izleme ve değerlendirme sistemi olan ve geri beslemeyi öngören, esnek bir süreç olarak tanımlanmalıdır.

Önerilen planlama sisteminin, salt kentleri değil, aynı zamanda kırsal yerleşmeleri ve kır - kent sürekliliğini de kapsayacak şekilde oluşturulması, Stratejik Planlama yaklaşımıyla Ülke Mekânsal Gelişme Stratejisinin hazırlanması gerekli görülmektedir.

Mevcut planlama araçlarının dar kapsamı göz önüne alındığında, uygulamaya yönelik arazi düzenlemeleri, vergilendirme, finansman sağlama ve ekonomik kayıpların telafisi konularında yeni uygulama araçlarının geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Her kademedeki planlama faaliyetleri için gerekli olan doğru, güncel ve sürekli veri akışının sağlanması konusunda müstakil bir yapılanmaya gidilmesi, mekânsal veri altyapısının geliştirilmesi ve bilginin yönetilmesi, arşivlenmesi ve paylaşımına sunulmasını içeren, mekânsal veri sisteminin geliştirilmesi gerekmektedir.

Planlama etiğinin geliştirilmesi ve planlamada etkinliğinin artırılması sağlanmalıdır.

Teknik altyapı ve kentsel ulaşım sistemi, kentlerin mekânsal gelişiminde üstlendikleri belirleyici rol ile kentlerde sürdürülebilir gelişmenin sağlanması konusunda özel bir yere sahiptir.

Kentsel teknik altyapı kapsamında, kent planlama ile teknik altyapı planlaması arasındaki eşgüdüm eksikliği giderilmeli ve herhangi bir imar planı değişikliği önerisinde, değişikliğin teknik altyapıya ilişkin etki analizi çalışmasının zorunlu kılınmasına dair düzenlemeler yapılmalıdır.

Kentsel altyapı sistemlerinin uzun vadeli planlanması ve işletme verimliliğinin artırılması gerekmektedir. Su şebeke kayıplarının önlenmesi ve yağmur suyunun bir kaynak olarak kullanılması konusunda projeler geliştirilmelidir.

Kentsel ulaşım alanında kent planlarıyla ulaşım planları bütünleşik olarak hazırlanmalı ve trafik etki analizleri yapılmalıdır. İmar mevzuatında sürdürülebilir kentsel gelişmeyi destekleyen, toplu taşıma ve bisiklet kullanımını özendirici, yaya öncelikli ve sürdürülebilir ulaşımı teşvik eden kentsel gelişme modellerine dayanan planlama ilkeleri benimsenmelidir.

Kentsel ulaşım ile ilgili ulusal düzeyde temel politikaları, öncelikleri ve ilkeleri içeren "Kentsel Ulaşım Stratejisi" belirlenmeli ve yerel yönetimler için bağlayıcı bir çerçeve oluşturulmalıdır.

Yüksek nüfus artışının sürdüğü kentlerde konut sorunu güncelliğini korumaktadır. Talep ile ruhsatlı konut arzı arasında yerleşmelere göre önemli farklılıklar bulunmaktadır. Düşük ve orta gelir gruplarının konut edinmede karşı karşıya bulunduğu ekonomik zorlukların aşılması konusunda, arsa arzından başlayarak konut ve dönüşüm stratejilerinde bütüncül bir yaklaşım geliştirilmesi gerekmektedir.

Arsanın konut üretimi üzerindeki etkisi dikkate alınarak, tüm yerleşmelerde iyi işleyen bir arsa sunumunun koşulları oluşturulmalıdır.

Kadastral mülklerin imar parsellerine dönüştürülmesinde değer esasına geçilmeli, Düzenleme Ortaklık Payı emsal ile ilişkilendirilmelidir.

Bütünleşik bir konut politikası geliştirilerek, dar ve orta gelirli insanların nitelikli konut edinmelerine olanak sağlayacak stratejiler oluşturulmalı, kiralık sosyal konut sunumu teşvik edilmeli, yöresel özelliklere, sosyal ve kültürel yapıya duyarlı konutların ve konut alanlarının tasarımı ve üretimi desteklenerek, kaçak yapılaşmayı caydırıcı önlemler güçlendirilmelidir. İmar mevzuatına uygun yapılaşmada denetim sisteminin etkinleştirilmesi ve imar konularında uzmanlaşmış bir yargı sisteminin geliştirilmesi gerekmektedir.

Kentsel saçaklanmaya yol açmayan planlama yaklaşımları benimsenmeli, parselasyon planlarının farklı taleplere cevap verecek niteliklerde arsa üretmesi sağlanmalıdır.

Kentsel dönüşümün ekonomik, sosyal ve fiziksel boyutlarıyla bir arada ele alındığı "sürdürülebilir kentsel dönüşüm" politikaları geliştirilmelidir.

Ülkemizde güvenli, yaşanabilir ve afetlere hazırlıklı mekânların oluşturulabilmesi için afet tehlike ve risklerini dikkate alan yöntem ve yaklaşımların planlama sistemi ve yapılaşma süreci ile bütünleştirilmesini sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır.

Çağdaş bir afet yönetim sistemine ulaşılması için, tehlikeleri belirleyen, afet riskini analiz eden, riski azaltmanın alternatiflerini ortaya koyan, afet-kalkınma ilişkisini gözetten bir yapı oluşturulmalıdır.

Yerleşmelerde tehlike ve risk kaynaklarının tespiti, risk azaltma çalışmalarının kurumsallaştırılması, planlara temel oluşturmak üzere 'Sakınım Planları'nın planlama sistemi ve diğer mevzuat ile bütünleştirilmesi sağlanmalıdır.

Yerleşim alanları için küresel iklim değişikliği dâhil, tehlike haritaları ve mikro-bölgeleme çalışmaları tamamlanmalıdır.

Özel sektör inşaatlarını da kapsayacak biçimde, yapı müteahhitleri için "mesleki-kurumsal yeterlilik ve belgelendirme" sistemi getirilmelidir.

Yapı denetim sürecindeki eksikliklerin giderilmesi için Yapı Denetim Yasasında düzenlemelere gidilmesi, yapı denetim uygulamalarının etkinliklerinin artırılması ve yapı denetiminin yurt çapında yaygınlaştırılması gerekli görülmektedir.

Yapıların iskân sonrası kullanımının belirli aralıklarla takibi ve kontrolü sağlanmalıdır.

Planlama, mimarlık ve kentleşme bir kültür olgusudur. Doğal ve kültürel varlıkların/alanların korunmasında, yetki, sorumluluk, koordinasyon ve yaptırımların açıkça tariflendiği ve ilgili diğer mevzuatla da uyumlaştırıldığı bir temel "Koruma" yasal çerçevesi oluşturulmalı, bütüncül bir ülke mekân ve kültür politikası hazırlanmalıdır.

Koruma sürecinde yaşanan uygulama, denetim ve kaynak sorunlarını aşmak için; güçlü bir koruma mevzuatının, iyi tanımlanmış ve özgünlüğe saygı gösteren uygulama araçlarının, etkin uygulama, denetim ve yaptırım mekanizmasının geliştirilmesi gerekmektedir. Her düzey ve kapsamdaki planlamada, doğal ve kültürel varlıkların korunmasının öncelik oluşturduğu, bunların "kaynak" ya da "kullanım değeri"nden önce, "varlık değeri" olarak tanımlandığı bir yaklaşım benimsenmelidir.

Yerel yönetimlerin koruma konusunda, yetkin ve yeterli uzman kadroları artırılmalı, yerel yönetimlerce hazırlanıp uygulanacak koruma projeleri özendirilmeli ve koruma alanında çalışan sivil toplum kuruluşları desteklenmelidir.

Koruma projeleri sosyal kalkınma projeleri ile bütünleştirilmeli, mekânın, yaşayanları ile birlikte korunmasını sağlayacak politikalar ve projeler geliştirilmelidir.

Koruma Amaçlı İmar Planları kent bütününe ait üst kademe planlarla ilişkilendirilerek ele alınmalı, planlama ve projelendirme, ekonomik ve sosyal boyutları ile birlikte değerlendirilmelidir.

Planlama, mimarlık ve peyzaj mimarlığını bütünleştiren "kentsel tasarım", ülke planlama sisteminde yerini almalıdır. Ortak mekânlar sağlık, estetik, çevre ve güvenlik boyutları da gözetilerek tasarlanmalı, kent merkezleri başta olmak üzere, engelsiz yaya dolaşımı ve yeşil doku sürekliliği sağlanmalıdır.

Tarihi kent merkezlerinin canlandırılmasına yönelik strateji, ilke ve esaslar belirlenmeli, her kentin sahip olduğu özgün değerler göz önüne alınarak kent merkezleri tasarım kılavuzları hazırlanmalıdır.

Kentsel mekânın üç boyutlu tasarlanmasına yönelik plan uygulama araçları ve mekânsal standartlar geliştirilmelidir.

"Küresel iklim değişikliği" konusunda süratle etkin bir politika geliştirilmeli ve uygulanmalıdır. İklim değişikliği ve çevre kirlenmesine yönelik alınacak önlemler kentlerin sürdürülebilirliği ve yaşanabilirliği ile yakından ilgilidir.

Yerleşmelerde enerjinin aktif ve pasif kullanımında etkinliğin ve verimliliğin yükseltilmesi için yerleşme ve yapı ölçeğinde plan ve projeler hazırlanmalı, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına ağırlık verilmelidir.

Yerleşmelerin planlanmasında yerel enerji kaynakları araştırılmalı, enerji bütçesi yapılmalı, yerel sera gazı envanteri oluşturulmalı, sera gazı salınım oranlarının azaltılmasına yönelik eylem planları yapılmalı, kent ekolojisi ve yerel iklime uygun planlama, tasarım ve mimari geliştirilmelidir.

Güneş enerjisinin yaygın ve etkin biçimde kullanımının teşvik edilmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır.

Yoksulluk yaşanabilir kentlerin önündeki en önemli engel ve tehdittir.

Yoksulluk, göç ve kentsel yığılma sorunu ile başa çıkabilmenin en önemli yolu "istihdam odaklı yerel kalkınma modelleri"nin geliştirilmesi ve uygulanabilmesidir. Son yıllarda ülkemizde bu amaca hizmet etmek üzere önemli adımlar atılmaktadır. Yaygın örgütlenme, sektörel ve yerel kümelenme, kapasite geliştirme, kamu-üniversite-özel sektör işbirliği, yerel halkın ve üreticinin refahını hedefleyen yatırım politikaları ve yerel kaynakların korunarak değerlendirilmesi önemli unsurlar olarak görülmektedir. Ayrıca, kırsal kalkınmayı destekleyecek tedbirlerin alınması gerekmektedir.

Yoğun göç veren bölge ve şehirlerde istihdam olanakları artırılmalıdır. Kentlerde kadınlar, çocuklar, yoksullar, yaşlılar ve özürliülerin dışlanmadan ve güvenlik içinde yaşayabilecekleri ortamın oluşturulması, muhtaç durumda olan bütün kesimlerin sosyal yardımlardan daha fazla yararlanabilecekleri bir mekanizma kurulması ve yeni sosyal politikaların geliştirilmesi gerekmektedir.

Yoksulluk ve sosyal yardımlar konusunda hizmet veren sorumlu kuruluşların verilerinin birbirleri ile irtibatlı bir şekilde kullanılmasının sağlanması ve her belediyenin kendi sınırları içinde yaşayan sosyal hizmete ihtiyaç duyan nüfusu tespit etmesi ve bir veri tabanı oluşturması gerekli görülmektedir.

Yoksulluğun kalıcılaşmasını önlemek için bu kesimlere ücretsiz eğitim ve sağlık hizmetleri ile sosyal konut sağlanması, gelir seviyeleri ve yaşam standartlarının yükseltilmesi hedeflenmelidir.

Ülkemizin sosyal ve iktisadi sorunlarının temel sebeplerinden birini bölgeler arası gelişmişlik farklılıkları oluşturmaktadır. Bu farklılıkları giderecek bölgesel kalkınma politikalarının oluşturulması gerekmektedir.

Yeni bölgesel kalkınma politikalarında amaç, "rekabet gücü yüksek bölgeler" oluşturmaktır. Bölgesel sanayi kalkınma politikaları çerçevesinde ulusal ve uluslar arası sermaye akışının kolaylaştırılması, yerel sermayenin harekete geçirilmesi ve fiziksel altyapının iyileştirilmesi sağlanmalıdır. Ulusal / bölgesel rekabet gücünde yaşanan yetersizlikleri aşmak için yenilikçi sistemlerin geliştirilmesi ve kümelenme politikalarının desteklenmesi gerekmektedir.

Yerel kaynakların tespiti, ilgili istihdam alanlarının oluşturulması; mesleki ve teknik eğitimin teşvik edilmesi ve kalifiye işgücünün talebe uygun şekilde artırılması, beşeri sermayenin güçlendirilmesi, yerel girişimciliğin ve KOBİ'lerin desteklenmesi gerekmektedir.

Kalkınma Planlarını esas alan ve kamu projelerine kaynak sağlanması konularında bağlayıcı bir belge olması gereken "Bölgesel Kalkınma Ulusal Stratejisi" hazırlanmalıdır.

Kentlilik bilinci, kentsel yaşamı ve yaşam kalitesini savunmayı ve sahiplenmeyi gerektirir. Kentlilerin yaşadıkları çevreye sahip çıkmaları ancak bilinç düzeyinin artırılmasıyla mümkündür.

Kentlerin özgün kimliklerinin korunması ve geliştirilmesi için kente kimlik kazandıran yapı, mekân ve yaşama kültürüne önem veren politikalar geliştirilmelidir.

Kültürel miras ve ortak belleğe yer veren Kent Müzelerinin kurulması, kent belleğini ve kentli yaşamı zenginleştiren kültür ve sanat merkezlerinin desteklenmesi, meydanlar, tören yerleri, tiyatrolar, sergiler ve kültür sanat festivallerinin teşvik edilmesi gereklidir.

Kentlerde bireylerin sosyalleşmelerini sağlayacak ortak etkinlik mekânlarının oluşturulması, "mahalle" ve "sokak" olgusunun canlı ve güçlü tutulması ve planlama ve tasarımda sosyal dinamiklerin dikkate alınması gerekmektedir.

Göç nedeniyle istihdam piyasasının dışına itilen kadınların mesleki eğitim, kurs gibi olanaklarla kent ekonomisine katılımlarının sağlanması, kadın girişimci sayısının artırılması ve toplumda bu konuda farkındalığın yükseltilmesi gerekmektedir.

Bireylere çocukluk çağından başlayarak yaşam çevresine saygı ve özen gösterme sorumluluğu kazandırılmalıdır.

Medya “kent kültürünün” topluma kazandırılması ve toplumsal duyarlılık konusunda öncü ve kolaylaştırıcı roller üstlenmelidir.

Sürdürülebilir kentsel gelişmenin sağlanması ve yaşanabilir mekânların oluşturulabilmesi için yurttaş katılımı önemli bir araçtır.

Yerel Yönetimlerin köy/mahalle ölçeğinden başlayan katılımcı yaklaşım ve mekanizmalar geliştirmeleri için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

Toplumda dezavantajlı grupların katılımcı süreçlerde dikkate alınması ve etkin temsiliyetinin sağlanması gerekmektedir.

Karar verme mekanizmalarında ve uygulamada katılım, saydamlık ve hesap verilebilirliğin artırılmasına yönelik önlemler alınmalı, yerel yönetim meclislerinin yapısı geliştirilmelidir.

### **Saygıdeğer katılımcılar;**

Kentleşme Şûrasında ele alınmış olan, bu bildirmede yer almayan öneriler de dahil olmak üzere, Şûra kararı niteliği kazanan tüm tespit ve öneriler, “Kentsel Gelişme Strateji Belgesi ve Eylem Planı” kapsamında değerlendirilecektir. Şûra kararlarının hayata geçirilmesi ve izleme süreci bu planla başlatılmış bulunmaktadır.

Yaşanabilir yerleşme ve kentlere ulaşma hedefi doğrultusunda, ülkemizin bu Şûra ile somutlaştırdığı ortak akla duyduğumuz inancı bir kez daha vurgulayarak kamuoyuna saygıyla arz ederiz.

### **Bayındırlık ve İskân Bakanlığı**